

УДК 330.338.24.021.8

В.В. Похилюк, канд. екон. наук, доц.,
Полтавський університет споживчої кооперації України

КРЕДИТНІ СПІЛКИ: ЇХ МІСЦЕ І РОЛЬ У ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ДОТРИМАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФІНАНСОВИХ СТРУКТУР

Стаття порушує проблему, що загострюється як у фінансовій сфері в цілому так і щодо банківської системи. Кредитні спілки, які формувалися на паритетній основі позичальників і кредиторів в Україні за часів її незалежності, сьогодні переросли у сильні фінансові структури. Точніше вони стали прототипом приватних банків, але діють далеко поза правилами фінансового ринку.

Ключові слова: кредитна спілка, пай, депозит, економічна безпека, позиковий капітал, посередник.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших елементів конкурентної політики в Україні є фінансова система. Це стосується як обсягів фінансових ресурсів, так і здатності фінансової системи формувати ринково-кредитні потоки у секторах економіки відповідно до стратегічних та тактичних цілей державної економічної політики.

Для протидії фінансовим спекуляціям необхідно сформувати узгоджені правила та норми у банківській системі, посилити контроль за фінансовими перетоками коштів, діяльністю фінансових компаній, страхових фірм та ін. [1, с. 429].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемою формування та розвитку фінансових відносин в Україні працюють М.Д. Білик, В.В. Галасюк, В.В. Гончаренко, І.О. Лютий, В.С. Марцин, В.М. Опарін, Р.А. Славюк, О.О. Терещенко. Українські вчені тісно співпрацюють з багатьма зарубіжними науковцями, які працюють в галузі дослідження процесів у фінансовій сфері та банківській системі. Серед відомих зарубіжних дослідників процесів становлення та розвитку банківської системи варто назвати Ю. Брітхера, Л. Ганенські, Дін Ван Хорна, Б. Койля, Т. Райса, В.В. Бочарова, Є.В. Бикова, В.В. Ковальова, Л.Н. Павлова та багатьох інших. На сторінках українських та зарубіжних видань, зокрема в журналах "Фінанси України", "Економіка України", Економічна теорія в російських виданнях "Вопросы экономики", "Економист", в монографіях автори все частіше звертаються до дослідження нових фінансових утворень, фінансових посередників, зокрема і до кредитних спілок. Саме спілки в останні п'ять років все ширше освоюють фінансові ринки, впливають на кредитну сферу, тобто фактично визначають третій рівень банківської системи – приватні банки на пільгових засадах.

Не вирішені раніше частини проблеми. Характерно, що на ринку позикового капіталу рух ресурсів обріс гігантською мережею посередників, причому кожен з них претендує на найвищу норму прибутку – не менше 100 % на рік в доларовому еквіваленті, часто – не менше 200-300 %, тоді як на Заході річний доларовий прибуток в 5-10 % вважається цілком респектабельним. У результаті кожен громадянин України, купуючи товар або послугу, платить приблизно 2/3 його ціни як дохід на користь посередника. Аналогічним чином у відсотку за банківську позику для її кінцевого споживача лівова частка припадає на мережу банківських посередників, до яких поступово пристосувалися і кредитні спілки. На даному сегменті фінансового ринку панують найвищі привілеї [4, с. 38]. В умовах сьогоденної фінансової кризи США орієнтується на збереженні реального рівня валового продукту для досягнення поставленого завдання. Федеральна банківська система штатів стала на шлях зниження банківського відсотка. Однак в таких же умовах різко понизити банківський відсоток (до рівня інфляції, плюс 1-3 % річних) для Національного банку України означає відмову від такої піраміди розподілу державного позикового фонду, яка дає йому колосальну економічну владу, засновану на можливості робити привілеї одним банкам і не надавати їх іншим. Причому це така влада, яка в умовах майже суцільної продажності і корупції коштує дуже і дуже дорого [2, с. 7].

Відповідно до політики Мінфіну українська економіка опинилася в замкнутому колі: високий рівень інфляції неможливо подоланий без значного зниження процентних ставок; у свою чергу ці ставки не знижуються через високу інфляцію.

Зрозуміло, що при наявності політичної волі, спрямованої на оздоровлення економіки країни, можна досягти збалансованості на банківському ринку. Але ті, хто тримають реальне кермо влади, не зацікавлені в подоланні інфляції, оскільки бюджетні кошти можна затримувати, тим часом “прокручуючи” їх через комерційні банки.

Багато в чому під впливом Національного банку в Україні створені умови, коли прибутковість вкладень грошових коштів у будь-які і можливі посередницькі операції в десятки і сотні разів перевершують рентабельність інвестицій у сферу виробництва. У цьому одна з головних, якщо не головна, причина економічного спаду і затяжної кризи виробництва. Варто дослідити дію кредитних спілок, які сформовані на тіньовому капіталі і сьогодні є однією із форм його примноження.

Виклад основного матеріалу. Оцінюючи створену систему, доводиться констатувати: Національний банк України, який оточений мережею комерційних банків і встановлює для них правила гри, є в даний час одноосібним регулятором, головною цільовою функцією якого є перерозподіл грошових коштів держави і населення. Тут слід відмітити наявність деяких серйозних проблем. Як приклад можна навести процес кредитування комерційних банків. Так, лише протягом перших трьох місяців 2008 р. Національний банк в умовах економічної кризи передав у кредит понад 4 млрд. грн., які “обросли”

значними процентами і спричинили інфляційний тиск у країні. Водночас "... чистий прибуток українських банків у січні-березні, за даними НБУ, склав 2,9 млрд. грн., що на 53 % більше, ніж за відповідний період 2007 р. (1,9 млрд. грн.)". Банки намагаються в складній й економічній ситуації збільшити свої доходи. Так, лише за три місяці поточного року банки України збільшили власні доходи на 71 % в порівнянні з аналогічним періодом минулого року і склав 22,4 млрд. грн. за цей же час власний капітал банків зріс на 14 %, в натуральному вимірі це складає 9,7 млрд. грн., що дало можливість довести власний капітал 176 банків, що функціонували в Україні станом на 1 квітня до 79,3 млрд. грн. Але варто зауважити, що населення України продовжує вірити банківським установам. Про це свідчать короткотермінові засоби, які практично досягли рівня 138,2 млрд. грн., причому в національній валюті складають лише 59,8 %. Такі показники, на наш погляд, критичні для спроби Національного банку провести інвалютні операції з ревальвації національної валюти відносно долара, адже це вже призвело в 2005 р. до втрат значної кількості заощаджень громадян України [5].

Охарактеризовану вище фінансову політику Національного банку потрібно доповнити оцінкою його діяльності на ринку іноземних валют. Під впливом Національного банку біржовий курс долара до гривні залишається невідзначеним через фіксування цього курсу протягом останніх трьох років, невиконання вимог Національного банку з боку комерційних банків до валютного коридору та формування громадської думки щодо значного падіння курсу долара на світових ринках, яке пов'язане із загостренням економічної ситуації в США. Але насправді до цього варто поставитися досить обережно, оскільки зниження курсу національної валюти США щодо євро дає можливість США вже сьогодні збільшити експорт, підняти туристичну галузь, одним словом країна відновлює валовий продукт, а за ним може слідувати і фінансова реновація. Адже саме зміцнення євро не зовсім сприяє європейським країнам у досягненні позитивного сальдо. Неминучим наслідком такої політики є масовий вивіз капіталу з України.

Активну роль у цьому процесі відіграють кредитні спілки, які сформували свій статутний фонд на тіньовому капіталі, який обертається в Україні. Частина кредитних спілок пропонує своїм вкладникам забрати свої вклади, причиною чого є очікувана гіперінфляція, яку неможливо буде нівелювати вкладникам. Але парадокс в іншому: в цей же час кредитні спілки приймають нових членів, які в основному є позичальниками, тобто використовують кошти спілки і дають прибутки вкладникам. За рахунок яких же коштів здійснюється кредитування членів спілки? Виявляється приводом для таких дій членів спілки є той же фіксований курс валюти та на додаток низькі процентні ставки банків за кордоном, зокрема і в постсоціалістичних країнах Польщі, Чехії, Словаччині, країнах Балтії. Розрахунок досить простий, який був апробований ще у 1995 р., коли Україна вчинила таким же чином і втратила значні економічні ресурси. Якщо члени правління кредитної спілки позичили 100 тис. дол. на період до п'яти років з річною процентною ставкою – 5 %, то вже через

рік вони матимуть 125 тис. грн. чистого прибутку, через два – 162,5 тис. грн. і т.д., а через п'ять чистий прибуток складе 178 тис. грн. Але це ж не прибутки держави Україна.

Водночас, втрачаючи щорічно десятки мільярдів доларів, держава звертається до кредитів МВФ, беручи на себе в обмін зобов'язання проведення такої економічної політики. Щорічний збиток від такої політики обчислюється сотнями мільярдів доларів. Навіть якщо виходити лише з принципів вільного ринку (сучасна економіка повинна його поєднувати з дієвим державним регулюванням), то експортуватися повинні лише ті товари, рентабельність яких на зовнішньому ринку перевищує рентабельність на внутрішньому. Якщо ж Національний банк, як і уряд, вважає, що подальше падіння курсу долара до гривні (нижче відмітки 4,95) перешкодить експорту з України продукції і сировини, це свідчить, що заниженням курсу долара до гривні штучно створюється могутній економічний тиск збільшення вивозу з України товарів та власних обмежених паливно-енергетичних ресурсів [3, с. 271].

Відповідно такими цінами економічно пригнічується вітчизняний АПК, внаслідок чого країна витрачає колосальні валютні ресурси для закупівлі зарубіжних продовольчих товарів і до того ж позбувається своєї економічної незалежності.

Криза банківської системи була прискорена встановленням валютного коридору і значним підвищенням суми резервування капіталів комерційних банків в Національному банку. Причина кризи лежить глибше. Комерційні банки, вирощені на спекулятивно-посередницькій діяльності, на процесі перерозподілу суспільних, особливо державних багатств на користь вузького прошарку осіб, вже майже витратили ресурс свого збагачення.

Висновки. Для досягнення стабілізації фінансової системи перш за все необхідно нормалізувати грошову і податкову систему країни, впорядкувати роботу кредитних спілок як фундаменту ефективної банківської діяльності.

Відсоток за будь-який вид позики її кінцевому користувачеві потрібно різко обмежити (0,5-5 % річних як виняток і при прострочених кредитах – до 8-10 % річних), але при стовідсотковій індексації на інфляцію.

Позики Національного банку комерційним банкам (за термінами, пільгами, відсотками) повинні бути диференційовані залежно від цілей кредиту.

Доцільно розвивати мережу спеціалізованих комерційних банків (інноваційних, будівельних, сільськогосподарських і подібних) з наданням їм податкових пільг.

Список літератури

1. Визначники особистих заощаджень в Україні [Текст] / З. Г. Ватаманюк // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 75-83.
2. Лысенко Е. Тотальное безденежье [Текст] / Е. Лысенко // Деловая столица. Общественный еженедельник. – 2008. – № 15/361. – С. 7.
3. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України [Текст] / Конкурентоспроможність української економіки / за ред. В. М. Гейця, В. П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. – К. : Фенікс. – 2007. – Т. 3. – 555 с.

4. Національна стратегія розвитку “Україна – 2015” [Текст] // Український форум. Громадсько-політичне об’єднання. – К. : 2008. – 74 с.
5. Экономика – 2000 [Текст] // Еженедельник. – 2008. – 18-24 апреля. – № 16(411). – С. Е5.

Summary

The article violates a problem which is sharpened as in a financial sphere on the whole so in relation to the banking system. Credit unions which was formed on parity basis of borrowers and creditors in Ukraine in the days of determination of its independence today outgrew in strong financial structures. And more precisely became the prototype of private banks, but operate far out of rules of financial market.

Отримано 29.09.2008